

Od redaktora

Z wielką radością oddajemy do rąk Czytelników dziewiętnasty tom „Edukacji Muzycznej”, który – podobnie jak dwa poprzednie – został objęty programem ministerialnym „Rozwój czasopism naukowych” RCN/SP/0407/2021/1, realizowanym w latach 2022–2024. Dzięki wsparciu Ministerstwa wszystkie zamieszczone artykuły posiadają pełne wersje anglojęzyczne, co znacząco zwiększa ich międzynarodową dostępność i wpływa na globalną widoczność naszego czasopisma. Kontynuacja tej inicjatywy stanowi dla nas ogromne wyróżnienie i motywację do dalszej pracy nad rozwojem rocznika.

Dziewiętnasty tom „Edukacji Muzycznej” obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z historią, teorią oraz współczesną praktyką wykonawczą i edukacją muzyczną. Zgromadzone w nim artykuły ukazują perspektywę historyczno-muzykologiczną – od ikonografii średniowiecznych ksiąg liturgicznych po analizę kwartetów smyczkowych Rafała Augustyna – jak i kwestie związane z gitarą klasyczną, jej repertuarem, transkrypcjami oraz obecnością na scenach muzyki współczesnej. Nie zabrakło także refleksji nad edukacją wokalną w ujęciu międzynarodowym. Uzupełnieniem tomu jest dział *Recenzje i sprawozdania*, który wzbogaca zawartość numeru o omówienia najnowszych publikacji i wydarzeń naukowo-artystycznych.

Serdecznie dziękujemy wszystkim Autorom, Recenzentom i Redaktorom za ich wkład w powstanie niniejszego tomu. Mamy nadzieję, że zawarte w okresie treści dostarczą inspiracji zarówno badaczom, jak i praktykom muzycznym oraz przyczynią się do dalszego rozwoju refleksji nad edukacją i wykonawstwem muzycznym.

Tom otwiera artykuł **Julii Koszałki** pt. *Wizerunki Katarzyny Aleksandryjskiej w miniaturach inicjałowych na kartach ksiąg śpiewów liturgicznych*, w którym autorka koncentruje się na analizie ikonograficznej przedstawień św. Katarzyny Aleksandryjskiej w muzycznych księgach liturgicznych, takich jak antyfonarze i brewiarze. Miniatury i inicjały figuralne z wizerunkami Świętej są częstym elementem dekoracyjnym w księgach liturgicznych, w tym w rękopisach zawierających zapis muzyczny. W niniejszej pracy autorka koncentruje się na analizie wizerunków Świętej Katarzyny pod kątem ich roli dekoracyjnej oraz związków z hagiografią Świętej. Celem takiego podejścia jest przede wszystkim zrozumienie ich roli w kontekście liturgicznym oraz związku z narracją hagiograficzną. Wizerunki te, umieszczane na kartach zawierających śpiewy poświęcone Świętej, podkreślały jej obecność w kuldzie liturgicznym oraz wzmacniały związek między tekstem muzycznym a ikonografią.

Kolejny tekst, autorstwa **Aleksandry Ferenc**, pt. *Kwartety smyczkowe Rafała Augustyna w kontekście tradycji gatunku*, poświęcony jest sześciu kwartetom smyczkowym Rafała Augustyna, kompozytora związanego z wrocławskim środowiskiem muzycznym. Autorka analizuje twórczość Augustyna w kontekście tradycji gatunku kwartetu smyczkowego, zwracając uwagę na reinterpretacje oraz autorskie podejście kompozytora do tej formy. Przywołuje tradycję kwartetu smyczkowego, sięgającą klasyków wiedeńskich, oraz wskazuje na jego ewolucję w twórczości XX-wiecznych polskich kompozytorów, takich jak Szymanowski, Lutosławski, Penderecki czy Górecki. W tym kontekście omawia, w jaki sposób Augustyn wpisuje się w tradycję, jednocześnie ją reinterpretując. Autorka zwraca uwagę, że Augustyn świadomie operuje elementami klasycznej tradycji kwartetu, eksperymentując ponadto z nowymi formami, barwą i strukturą utworu. Jego dzieła zawierają nawiązania do filozofii, literatury oraz innych dzieł muzycznych, a w niektórych przypadkach przybierają formę intertekstualnej gry z odbiorcą. Ferenc podkreśla, że twórczość kwartetowa Augustyna stanowi istotny wkład w rozwój gatunku, ukazując nowe możliwości ekspresyjne kwartetu smyczkowego. Jego kompozycje są przykładem świadomego dialogu z tradycją, który równocześnie przynosi innowacyjne rozwiązania brzmieniowe i formalne. Artykuł prezentuje twórczość Rafała Augustyna jako przykład współczesnej reinterpretacji kwartetu smyczkowego. Ukazuje, jak kompozytor, czerpiąc z tradycji, tworzy dzieła o nowoczesnej strukturze, wzbogacone o elementy sonorystyki, elektroniki i filozoficznej refleksji.

Tematykę muzyki wokalne otwiera **Miriam Žiarna**, artykułem stanowiącym drugą część jej badań opartych na analizie katalogów bibliotek, wywiadach z kompozytorami oraz archiwalnych zapisach dźwiękowych. Tekst opublikowany wyłącznie w języku angielskim zatytułowany jest *An Outline of the Repertoire of Songs Created From Avant-Garde to the Present Day by Slovak Composers Based on Foreign Language Poetry*. Jest to kontynuacja pracy *An Outline of the Repertoire of Songs Created From Romanticism to Modernism by Slovak Composers Based on Foreign Language Poetry*, która ukazała się w osiemnastym tomie „Edukacji Muzycznej”. Autorka koncentruje się na twórczości słowackich kompozytorów od lat 50. XX wieku aż po współczesność, analizując ewolucję pieśni inspirowanych tekstami poetów niemieckich, francuskich, angielskich, amerykańskich, włoskich, polskich, rosyjskich, chińskich, szwedzkich, czeskich i innych. Praca ukazuje szeroki przekrój ich dorobku, podkreślając różnorodne podejście do poezji obcojęzycznej. Pieśni te nie tylko dokumentują rozwój muzyki na Słowacji, ale również ilustrują, jak literatura światowa inspirowała kompozytorów, nadając ich twórczości międzynarodowy wymiar.

Następnie **Binxing Lin** przedstawia tekst pt. *Struktura edukacji w zakresie europejskiej sztuki wokalne bel canto we współczesnych Chinach*. Jej artykuł poświęcony jest analizie systemu edukacji wokalne w Chinach. Koncentruje się na

kształceniu w zakresie śpiewu *bel canto* – techniki śpiewu operowego pochodzenia europejskiego. Autorka przedstawia rozwój tej formy wokalistyki w Chinach, charakterystykę programów nauczania w wybranych uczelniach oraz wyzwania związane z adaptacją zachodnich wzorców do chińskiego systemu edukacyjnego. Według autorki edukacja *bel canto* w Chinach rozwija się dynamicznie, obejmując konserwatoria muzyczne, uniwersytety ogólnokształcące oraz uniwersytety sztuki. Najlepsze uczelnie, takie jak Shanghai Conservatory of Music, kładą nacisk na umiędzynarodowienie i profesjonalizację kształcenia, podczas gdy inne szkoły starają się integrować technikę *bel canto* z tradycyjną muzyką chińską. Współczesne chińskie opery i pieśni artystyczne coraz częściej łączą zachodnie techniki wokalne z rodzimą kulturą muzyczną.

Blok dotyczący problematyki muzyki gitarowej rozpoczyna **Marcin Kuźniar** artykułem zatytułowanym *Idiom gitary klasycznej – analiza pojęcia w kontekście wyzwań współczesnego repertuaru*, który wprowadza w zagadnienie dotyczące specyfiki tego instrumentu. Jest to obszerna analiza idiomu gitary klasycznej, uwzględniająca aspekty historyczne, estetyczne i techniczne. Autor podkreśla, że przedmiotowy termin nie jest jednoznaczny i ulega ciągłej ewolucji, a jego rozumienie zależy od kontekstu muzycznego i historycznego. Współczesna literatura gitarowa poszerza granice idiomatyczności, co sprawia, że konieczna jest nowa definicja owego pojęcia, uwzględniająca zarówno tradycyjne techniki wykonawcze, jak i nowatorskie eksperymenty dźwiękowe. Z pracy Kuźniara płyną następujące wnioski: pojęcie idiomu gitarowego nie jest jednoznaczne i może oznaczać różne rzeczy w zależności od kontekstu; współczesna muzyka gitarowa rozszerza tradycyjne rozumienie idiomu, wykorzystując techniki takie, jak: *multiphonics*, mikrotonowość, efekty perkusyjne czy preparacje instrumentu; nie należy utożsamiać idiomatyczności z łatwością wykonawczą – najbardziej „gitarowe” kompozycje mogą być jednocześnie technicznie wymagające; termin *idiom gitarowy* nadal ma sens, ale wymaga redefinicji, uwzględniającej zarówno tradycję, jak i współczesne innowacje kompozytorskie.

Tematykę muzyki gitarowej, tym razem w aspekcie źródeł historycznych i ich adaptacji, kontynuują dwaj kolejni autorzy. Pierwszy z nich **Miłosz Mączyński** przedstawia artykuł pt. *Guitare à Versailles. Problematyka transkrypcji muzyki gitarowej Roberta de Visée na współczesny instrument*. Praca poświęcona jest zagadnieniu transkrypcji muzyki gitarowej Roberta de Visée na współczesną gitarę sześciostunową. Autor omawia historię adaptacji dzieł francuskiego mistrza oraz analizuje problemy, jakie niesie za sobą przeniesienie utworów komponowanych na gitarę barokową na współczesny instrument. Twórczość Roberta de Visée jest niezwykle cenna zarówno z perspektywy artystycznej, jak i dydaktycznej. Jednak jej transkrypcja wiąże się z wieloma wyzwaniami, w tym koniecznością ingerencji w oryginalny zapis, różnicami w strojeniu instrumentów oraz wyborem odpowiednich środków wykonawczych. Robert de Visée był

ważną postacią na dworze wersalskim, gdzie jego gra na gitarze uświetniała życie dworskie, w tym wieczory w komnacie Króla Słońce. Jego muzyka, choć zapomniana przez pewien czas, została na nowo odkryta przez gitarzystów, takich jak Napoléon Coste, który publikował transkrypcje utworów de Visée. Dziś jego dzieła cieszą się renesansem w wykonawstwie historycznym, choć rzadko wykonuje się je na współczesnej gitarze. Mączyński uważa, że należy podjąć próbę przełamania tej nieśmiałości, by czerpać korzyści zarówno z edukacyjnego aspektu tych utworów, jak i z ich piękna.

Kontynuację tematu transkrypcji gitarowej podejmuje **Małgorzata Żegleń-Włodarczyk** w artykule *Autorski system transkrypcji na gitarę klasyczną literatury skomponowanej na gitarę angielską (guittar)*. Praca skupia się na opracowaniu autorskiego systemu transkrypcji literatury muzycznej na gitarę klasyczną, pierwotnie napisanej na gitarę angielską (*guittar*), historyczny instrument popularny w XVIII wieku. Wprowadzenie tego systemu ma na celu wypełnienie luki w repertuarze gitarowym. Proponowany przez autorkę system transkrypcji ma potencjał wzbogacenia repertuaru koncertowego i edukacyjnego. Praca jest istotnym wkładem w rozwój współczesnej praktyki gitarowej, umożliwiając adaptację historycznej literatury gitarowej na potrzeby współczesnych wykonawców. Opracowanie to nie tylko przyczynia się do odnowienia zapomnianych kompozycji, ale także wspiera proces nauczania oraz wzbogaca repertuar gitarowy o wartościowe historyczne dzieła.

Rozwój koncertowego repertuaru gitarowego jest głównym problemem badawczym **Łukasza Dobrowolskiego**, który – w artykule zatytułowanym *Pierwsze koncerty gitarowe w XX wieku – kompozytor a wykonawca* – koncentruje się na historii koncertu gitarowego w XX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem relacji między kompozytorami a wykonawcami. Autor analizuje pierwsze próby skomponowania koncertów na gitarę z orkiestrą po stuletniej przerwie, a także wpływ wirtuozów gitary na kształtowanie tego gatunku. W pracy wykorzystano źródła historyczne, takie jak listy, wywiady, pamiętniki i dokumenty, co pozwoliło na odkrycie mniej znanych faktów dotyczących genezy *Concierto de Aranjuez* Joaquína Rodriga oraz *Koncertu nr 1 D-dur* op. 99 Maria Castelnuovo-Tedesco. Artykuł Dobrowolskiego przedstawia ewolucję koncertu gitarowego w XX wieku, podkreślając kluczową rolę współpracy między kompozytorami a wykonawcami. Autor ukazuje, jak pierwsze koncerty gitarowe powstawały w wyniku twórczego dialogu między kompozytorami a wirtuozami, a także analizuje proces powstawania najśłynniejszych dzieł tego gatunku. Koncerty Ponce'a, Castelnuovo-Tedesco, Rodriga i Asafjewy stały się fundamentem dla dalszego rozwoju repertuaru gitarowego i znacząco wpłynęły na podniesienie rangi gitary jako instrumentu solowego w muzyce symfonicznej.

Blok dotyczący muzyki gitarowej kończymy szeroką perspektywą festiwalową, którą przedstawia **Wojciech Gurgul** w pracy pt. *Obecność gitary klasycznej*

na Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień” w latach 1956–2023. Artykuł Gurgula stanowi kompleksową analizę roli gitary klasycznej na festiwalu, który odgrywał kluczową rolę jako forum wymiany artystycznej między Wschodem a Zachodem, w okresie zimnej wojny, czyli od jego powstania w 1956 roku do końca lat 80. Festiwal umożliwiał prezentację awangardowej muzyki Zachodu w krajach socjalistycznych oraz twórczości kompozytorów wschodnioeuropejskich na międzynarodowej scenie. Gurgul bada repertuar, wykonawców Warszawskiej Jesieni oraz recenzje prasowe, analizuje zmieniające się obecności gitary w kontekście polskiej i światowej muzyki współczesnej. W obszernej analizie ukazuje udział gitary klasycznej na Warszawskiej Jesieni od 1956 do 2023 roku. W swoim omówieniu przedstawia ewolucję repertuaru gitarowego, kluczowe wystąpienia oraz zmieniające się podejście kompozytorów do tego instrumentu. W konstatacji stwierdza, że gitara klasyczna pozostaje instrumentem marginalnym w historii tego festiwalu, ustępując miejsca gitarze elektrycznej i innym instrumentom awangardowym. Po 1989 roku festiwal stracił ten wyjątkowy charakter, ale nadal pozostał ważnym wydarzeniem muzyki współczesnej.

Uzupełnieniem tomu jest dział *Recenzje i sprawozdania*, w którym znalazła się recenzja napisana przez **Beniamina Vogla** książki Wojciecha Gurgula poświęconej polskiemu drukom muzycznym z udziałem gitary na początku XX wieku, a także sprawozdanie z IV Konferencji Naukowo-Artystycznej Doktorantów i Młodych Naukowców *Oblicza gitary w badaniach naukowych*, którego autorem jest **Miłosz Mączyński**. Sekcja ta podkreśla znaczenie współczesnych badań nad gitarą klasyczną i stanowi cenny kontekst dla zawartych w numerze artykułów.

Marta Popowska